

И званично је потврђено да тендер за продају Телеком-а није успео. Томе је претходила жива дискусија заговорника и противника ове продаје. Они који су критиковали продају потенцирали су веома важне чињенице као што су: (не)законитост саме процедуре тендерске продаје, цене по којој је продаја вршена, (не)солидност купца и слично. Међутим, сигурно је да су ово веома значајни проблеми, али они не би требали да одвуку пажњу од кључног – основног питања: да ли држава уопште треба да продаје Телеком?

Продаја Телеком-а је сасвим логичан у серији погрешних потеза који се повлаче од „српске октобарске револуције

“ када се наша власт определила за атипичан модел привређивања, а који се заснивао на (рас)продаји имовине, задуживању и потрошњи (такозвана „бећарска економија“). Овим моделом привређивања – који је Србији, али и многим другим земљама у транзицији, понуђен (тачније, натурен) у виду „добрих услуга“ међународне заједнице (пре свега, преко ММФ-а) – целокупни постсоцијалистички простор је третиран као тржиште за производе и банкарске услуге западних земаља, а ове земље је требало и лишити власништва над ресурсима којима располажу и довести их у велику дужничку зависност (дужничко ропство), како би били беспоговорни послушници богатих и моћних.

Шта се наводи као главни аргумент у прилог продаје Телеком-а? Са (формално) највишег места у држави могли смо да чујемо (*Пресс*, 03.04.2010): „да држава продаје део акција Телеком-а зато што држава не треба да управља привредом... Економска наука је као аксиом ставила да је приватна својина ефикаснија од државне.“

Раније, када је приватни (по правилу, 100%) власник био и менаџер, приватна својина је била ефикаснија од државне и тада је то могао да буде „аксиом“. Данас када имамо огромну дисперзију власништва великих компанија (највећи приватни акционари располажу само са неколико процената власништва) дошло је до раздвајања власништва и управљања. Управљање је (и код приватних и код државних компанија) увек посао професионалних менаџера, али државно власништво обезбеђује стратешку контролу над оним компанијама чија важност превазилази голи комерцијални интерес (као што су

Продавати краву или менати чобанина?

Пише: Јован Б. Душанић
недеља, 08 мај 2011 11:18

на пример, телекомуникација, енергетика, банкарство, водоснабдевање...)

Управо због тога је држава највећи акционар доминантних телекомуникационих оператора, и над њима има стратешку контролу, у многим европским државама (Немачка, Француска, Норвешка, Шведска, Финска, Швајцарска, Белгија, Луксембург, Словенија..), а то је, за дивно чудо, случај и са Телеком Аустрија.

Уосталом држава је раније продала *Мобтел* норвешкој државној компанији *Теленор*, која (мада државна) спада у ред светски најуспешних компанија у овој области. Тако смо кроз приватизацију нашу државну компанију, у једној од најпрофитабилнијих области економије, препустили у руке државне компаније друге земље. Тешко је у томе, са становишта интереса Србије и огромне већине њених грађана, видети било какву економску рационалност и елементарну здраву логику.

Исто тако, сличну аргументацију свакодневно можемо да слушамо од – на јавној сцени многобројних – ватрених присталица економског неолиберализма, који заговарају минимизирање државе уопште и посебно њено елиминисање од уплитања у економију. У складу са тим они такође сматрају да држава треба да се реши власништва у тој компанији пошто је лош домаћин – не зна да управља компанијама (на руководећа места поставља послушне партијске кадрове који запошљавају партијске активисте, извлаче новац из компаније за финансирање својих партија, а понешто „крадуцкају“ и за себе лично). Међутим, држава није проблем сама по себи, како то тврде неолиберали, него она јесте проблем када је некомпетентна, неефикасна и неодговорна, а каквом су је створили наши властодршци. Због тога није решење да се због садашњег лошег рада државне администрације, заговара минимизирање улоге државе, него лошу треба заменити добром државом, на чијем челу ће бити компетентна, ефикасна и одговорна власт.

Сликовито речено, домаћин који има краву, која даје највише млека, сигурно је неће продавати, зато што има лошег чобанина (због кога мора да плаћа казне за штету, јер крава-музара често „залази“ у комшијске усеве, а поред тога чобанин и кришом „крадуцка“ млеко), него ће уместо лошег, ангажовати професионалног и одговорног чобанина.

P.S.

У првомајском издању емисије „Утисак недеље“ (ТВ Б92) гости су били (како их је најавила водитељка – Оља Бећковић): Јасна Матић, државни секретар за дигиталну агенду и бивши министар за телекомуникације, Дана Поповић, професор Економског факултета и сарадник (и један од оснивача) Центра за либерално-демократске студије, те Александар Стевановић, економиста и сарадник Центра за слободно тржиште, те (на чему је он додатно инсистирао) блогер сајта „Тржишно решење“.

Тема емисије била је продаја Телеком-а. По саставу учесника било је јасно да постоји потпуна сагласност између сва три госта о теми која је била предмет расправе. О економској страни проблематике продаје Телеком-а говорили су представници два центра у којима су окупљени ватрени заговорници економског неолиберализма и тржишног фундаментализма. Да видимо шта смо од њих могли да чујемо (на интернету сам поново погледао емисију, како бих њихове речи што верније пренео).

Од сараднице Центра за либерално-демократске студије сазнали смо да Телеком треба продати јер се њиме лоше управља и у њему се људи запошљавају по партијским везама, те је поента приче да се кроз приватизацију купује добар менаџер. Због тога је најважније ко ће бити купац. Нагласила је да је Телеком Аустрије управо такав купац (прецизирала је да је то ипак „друго најбоље решење“ – после Дојче Телекома), те да би било лоше ако би купац случајно био неки руски тајкун који хоће да помлати паре и оде.

Сарадник Центра за слободна тржишта истиче да је продаја Телеком-а сјајна вест и било би добро да тога буде што више, како би државу у целости (од републичког до локалног нивоа) развластили и тако се решили огромног партијског баласта. Он сматра да је цена коју нуди купац (тендером је за 51% власништва одређена минимална цена од 1,4 милијарде, а Телеком Аустрија је понудио 950 милиона евра) одлична, јер све (било да се продаје Телеком или његово одело – јер ту не постоји никаква разлика) вреди онолико колико купац хоће за то да плати – и то је крај приче.

Нећу сада говорити колико су ови и слични аргументи економиста неолиберала и тржишних фундаменталиста валидни (о томе сам писао до сада много пута, [\[1\]](#) а нешто од тога има и у основном тексту који претходни овом пост скриптуму) пошто је други мотив мога осврта на ову емисију. Ради се наиме о тврдњи водитељке Оље Бећковић (на констатацију једног гледаоца да би било коректно да је у емисију позвала и некога који сматра да Телеком не треба да се прода) како је позвано више од троје људи који су противници продаје, али да они нису хтели да дођу у емисију.

Продавати краву или менати чобанина?

Пише: Јован Б. Душанић
недеља, 08 мај 2011 11:18

После емисије ме познаници питају да ли сам био позван и због чега нисам пристао да учествујем у емисији. Изненадили су се када сам им рекао да ме нико није контактирао како бих био гост у емисији, а они су већ имали свој списак од четири (што је више од троје људи, како рече водитељка) сигурно позивана учесника који би, са економског аспекта могли да аргументују због чега Телеком не треба продати – Млађен Ковачевић, Данијел Цветићанин, Бранко Павловић, и ја, а претпоставили су да Небојшу Катића нису позивали пошто он живи у Лондону.

У исто време рекао сам им да не знам разлоге оних који су одбили позиве за ту емисију, те да бих вероватно и ја тако поступио да сам био позван. По правилу, у тој емисији, гости који не заступају владајуће („једино исправно“) мишљење против себе имају два „правоверника“, а и водитељка је најчешће на њиховој страни, те је тешко ту имати смислену и фер дебату. Нажалост, тако је, или још гора, и у скоро свим сличним емисијама на другим ТВ станицама, где (уместо љубазних домаћина) имамо нељубазне и агресивне водитеље који госте, који покушају да нешто озбиљно и целовито изложе, стално прекидају покушавајући да их и тако деконцентришу, испровоцирају и понизе. И када се расправља о најозбиљнијим питањима са којима се као друштво сусрећемо, за њих су најпожељнији они гости (саговорници – забављачи) који могу све да релативизују, те разним анегдотама, пошалицама и доскочицама, емисију претворе у шоу или ријалити програм.

После ових разговора, телефоном сам се чуо са колегама М. Ковачевићем, Д. Цветићанином и Б. Павловићем и сазнао како и они нису позивани да буду гости емисије о којој је реч. Због тога остаје без одговора веома интересантно питање: да ли је заиста позван у емисију, неко од оних који сматрају да (ни) економски није целисходно продавати Телеком?

(Краћа верзија овога текста објављена је 06.05.2011. у листу Политика под насловом „Држава није увек лош домаћин“)

[1] О томе речито говоре наслови и поднаслови две моје књиге: „Монетарни и тржишни фундаментализам – као алиби за некомпетентност“ и „Washingtonski consensus – кодификовани програм економског неоколонијализма“ (подсетимо се да је Washingtonski consensus својеврсни „Кратки курс неолиберализма“).